

Aşk Görevi Liyakat Ehline Vermektir

– SeyitAhmetUzun · 13 Şubat 2023

AŞK GÖREVİ İYAKAT EHLİNE VERMEKTİR

“Ey Ebu Zer, ben, seni zayıf görüyorum. Kendim için istediğimi senin için de isterim. Sakın iki kişi üzerine de olsa amir olma!” [1]

Kur'an'ı Kerimi tekrar tekrar okuduğumda ondan anladığım en önemli çıkarımım, hayatın adalet üzere olduğuydu. Adalet hak edene hak ettiğini vermektir. Zulüm ise hak edene hakkını vermemek olduğu gibi herhangi birine hak etmediği şeyi vermektir. Aynı zamanda birinin alnının teri, liyakati, emeği yok sayılarak onun hakkı olan işi yakınlarından birine vermektir. Bu husus Hz. Muhammed (as) tarafından kıyamet olarak vasıflandırılmıştır.

“Bedevinin birisinin kıyametin ne zaman kopacağını sorması üzerine Hz. Muhammed (as) “Emanet zayı edildiği vakit kıyameti bekle!” buyurdu. Bunun üzerine bedevi; “Emanetin zayı edilmesi nasıl olur ya Rasulullah?” deyince Allah'ın peygamberi;” Yönetim ehil olmayan kimseye verildiğinde kıyameti bekle.” dedi.”[2]

Kıyamet dünyanın alt üst olması, dengelerin bozulması, yıldızların sönmesi, denizlerin yanması, dağların bir yün gibi savrulup parçalanması gibi tasvirlerle açıklanarak dünyanın yok olması anlamında kullanılan bir kavramdır.

Ancak hadisin mahiyetinden anladığımız kadarıyla aşkın öncüsü Hz. Muhammed (as) büyük bir edebi sanatla dünyanın adaletle işleyişinin bozulmasını kıyamete teşbih etmektedir.

Adaletin kaybolduğu bir dünya üzerine kıyametin kopacağı kötü bir dünyadan daha iyi değildir.

Liyakatin yani işe ehlinin, yeterliliğe sahip olanın, işin erbabının iskalandığı toplumlarda düzenin bozulacağını, dalkavukluğun, yalakalığın, haksız kazançların, kifayetsizlerin, ehil olmayanların salt güç ve iktidar sahiplerine yakınlıklarından dolayı baş tacı edileceğine işaret etmiştir.

Aslında bunu veda hutbesinde de çok açık bir şekilde belirtmiş ve ümmeti için dünyevileşmekten korktuğunu dile getirmişti.

Mala, güce, saltanata olan aşırı ve haksız hırs insanı azgınlıktır.

Liyakat ehli olmayan insanların sadece yakınlığından dolayı görevlendirildiği toplumların, güçlülerin affedildiği zayıfların cezalandırıldığı toplumların helak edilen toplum özelliklerine sahip olduğunu da birçok defa ifade etmiştir.

Adalet toplumu ayakta tutan en önemli direktir. Bu direği ayakta tutan en önemli unsurlar ise liyakat sahibi ehil insanlardır. İmam Gazali bu dengenin koptuğu toplumlarda yozlaşmanın olacağı uyarısını yöneticilere şu şekilde yapmıştır.

“Devlet başkanı, idari sorumlulukları liyakatsiz insanlara vermemelidir. Liyakati olmayan kimseleri bu görevlere getirirse onlar yönetimi bozar, ilkeyi harap ve halkın yaşamını alt üst ederler.”[3]

İnsan tanıma sanatkarı Hz. Muhammed (as), bize toplumsal düzenle ilgili önemli ipuçları vermektedir.

Onun örnek yaşamını salat sarık, cübbe, sakal, misvak gibi coğrafik unsurlara hapsedince sosyal hayata yönelik temel ilkelerini iskalayabiliyoruz. Müslüman elinden, dilinden insanların emin olduğu kişidir.”

derken, insanları değerli kılan özelliğın kişilik olduğuna dikkat çekmektedir.

Geri kalmış yoz toplumlarda kabilecilik, particilik, mezhep ve cemaatçilik ön plana çıkararak, bizden olsun çamurdan olsun, anlayışı hakim olacaktır. Veya kullanılabilir bir gevşeklikte olsun ne olursa olsun anlayışı kabul görecektir. Bu ise hem Kur'an'ın hem de en güzel örnek peygamberin en temel sosyal hayat prensibi olan adaleti göz ardı etmek anlamına gelecektir.

“Allah size, mutlaka emanetleri ehli olanlara vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne kadar güzel öğütler veriyor! Şüphesiz Allah her şeyi işitici, her şeyi görücüdür.” Nisa/58

“İş ehil olmayan kimseye verilmediğinde kıyameti bekle!”

Güzel olan adalet yok edilirse çirkin olan kifayetsizlik baş tacı olur. Bizler, Allah'ı kalbimizin sultanı yaptığını söylerken emirlerini ayaklar altına alırsak bu iki yüzlülükten başka ne olur?

Bu kısa değerlendirmelerden sonra konunun başına tekrar dönebiliriz. Peygamberimizin Ebu Zer'e neden yöneticilik vermediğini farklı bir olaydan çıkarabiliyoruz. Ebu Zer, Bilal'i Habeşi'yi bir tartışmalarında; “Kara kadının oğlu!” diye aşağılayıp, hakaret eder. Bu olay Allah'ın peygamberine intikal edince, onu yanına çağırır ve yaptığından dolayı ona kızar.

“Ey Ebu Zer! Onu, annesinden dolayı mı ayıpladın? Sen üzerinde cahiliye hasleti olan birisin.”[4]

Daha herhangi bir mevki ve makam sahibi değilken insanları kimliğinden dolayı aşağılayan bir anlayışın güç sahibi olduğu zaman neler yapacağı belli olmaz. Aslında insanlar ağırlığını kaldıramayacakları bir değere talip olduklarında büyük imtihanlarla karşı karşıya kalmışlardır. Bunu biz bahçe sahipleri kıssasında da görmekteyiz. Babaları gibi cömert olmayan çocuklar mal mülk sahibi olunca onun kölesine dönüşürler. Paylaşmaktan kaçınırlar. Sahibi olduğunu sandığı şeyin kölesine dönüşür.

Herhangi bir nesnenin kölesi olan insan onu kaldıracak olgunluğa sahip değildir. Paranın kölesi olan Karun, makamın kölesi olan Haman, şöhretin kölesi olan Belam, şehvetin kölesi olan Züleyha, iktidarın kölesi olan Firavun!

William Shakespeare;” Şeref payesi ancak liyakat nişanesini onuruyla göğsüne takanların olsaydı, kürklülerin kaç çıplak kalırdı?”[5] diyerek birçok insanın bulunduğu mevkiine liyakatiyle gelmediğine işaret etmektedir.

Bunu yaşadığı dünyayı göz önüne getirerek düşünen ve sorgulayan insan başını önüne eğerek büyük bir üzüntüyle; “Çoğu!” demekten kendini alamazdı sanırım.

Günümüzde bunu farklı yönleriyle görebiliyoruz. Sözde dindar olan birçok insanın parasızlıktan, şöhret ve makam sahibi olamadıklarından züht hayatı yaşadıklarını, sahip oldukları imkanlardan sonra yaptıklarını gördüğümüzde anlıyoruz.

Zamanın mücahitleri, günün müteahhitleri sözü burada karşımıza çıkmaktadır.

Tabi ki mücahitlerin müteahhit olamayacağını söylemek istemiyorum ancak kazancı davaya kurban etmenin doğru olmadığını vurgulamak istiyorum. Bedelini ödeyerek elde edilen şey değerlidir. Bedel olarak kişiliği ödemek ise çok ağırdır.

Kanadı kırık bir güvercinden öğrendim

Şöhretin ve yükselen unvanların insanları

Ödedikleri bedelin ağırlığında

Çekilirken bataklığın derinlerine

Özgürlük, satılmayan ruhların gizemindeymiş

Bir insanın o işe uygunluğu, becerisi, yeteneği, ilgisi, alanı olup olmadığı, ondan daha yetkin ve etkin birilerinin var olup olmadığına aldırmaksızın, yakınlarından birine o işi peşkeş çekmek yağmacılıktan farksızdır. Hırsızlık sadece birilerinin eşyasını çalmak değildir. Hak edenin hakkını, kariyerini, unvanını, emeğini karşılıksız bırakmaktır. Makamdan kaynaklanan gücü kendinden olanlara haksız bir şekilde seferber edip, torpil sihrine dönüştürerek başkalarının hakkını gasp ederek peşkeş çekmek de liyakat hırsızlığıdır. Bu aslında büyük bir inanç zafiyetidir.

Açılan bir kadroya adrese teslim olacak şekilde bir ilan verip, başkasının girmesini engellemek de hırsızlığın akademik olanıdır.

Üsvei Hasene olan önder Hz. Muhammed (as) çarpıcı bir örnekle böyle bir yaklaşımın içine girilmemesi gerektiğini açıkça belirtmektedir.

Mekke fethedilmiştir. Osman bin Talha'dan Kabe'nin anahtarları alınır. Putlardan arındırılan Kabe'de namaz kılınır. Bu arada Hz. Ali; "Ya Rasulü Allah Sikaye göreviyle Sidare görevini bizde (Haşimoğullarında) birleştirseniz, sözü üzerine Hz. Muhammed (as), Osman bin Talha'yı çağırıp; "Anahtarını al ey Osman, gün vefa ve iyilik günüdür." [6] diyerek liyakat ehline görevi vermenin iyilik ve vefa olduğuna vurgu yapmaktadır.

Hz. Ali gibi örnek bir şahsiyetin isteği reddedilmektedir. Kabilecilik anlayışına neden olacak bir bakış açısı reddedildiği gibi liyakat esaslı bir yaklaşım benimsenerek iyilik ve vefa olarak nitelendirilmektedir.

Mesele kabilemiz, cemaatimiz, partimiz, tarikatımız değil, liyakattir.

Bu konuya ayrı bir açılım olarak ele alabileceğimiz bir hadis de dikkat çekicidir.

"Kime bir Müslümanı çekiştirmesi karşılığında elbise giydirilirse Allah, onun mislini de ateşten giydirecektir. Kim bir kimseyi (fazla överek) gösteriş ve riya makamına dikerse, Allah da o kimseyi kıyamet gününde riya ve gösteriş makamına çıkaracaktır." [7]

İnsanın bir başkasına dalkavukluk, yalakalık ederek elde edeceği makamın adresi ateştir. Çünkü en temel haklardan olan emek ve liyakatin yok sayılarak sadece övücü sözlerinden, yakınlığından dolayı birilerine hilat giydirmek büyük bir zulümdür. Giyen de giydirende zalimdir.

Olayı tekrar hatırlayalım. Ebu Zer bir yöneticilik ister. Peygamber tarafından reddedilir. Gerekçesi de şöyle açıklanır;

"Ey Ebu Zer sen zayıfsın. Bu emirlik ise muhakkak bir emanettir. Şüphe yok ki bu emanet kıyamet gününde hakaret ve nedamet olacaktır. Ancak bu emaneti haklı olarak üzerine alıp da onun gerekli kıldığı vazifeleri yerine getirenler müstesnadır." [8]

Ebu Zer ve Osman bin Talha olaylarında gördüğümüz gibi aşkın öncüsü Hz. Muhammed (as) görevlendirmede liyakati esas almaktadır. En yakını, en sevdiği ve kendi kabilesi bile olsa asla liyakati göz ardı etmemektedir. Bunu Üsame'yi büyük bir orduya komutan olarak görevlendirmesinde de görmekteyiz. Nice büyük sahabeler varken Üsame gibi genç bir yeteneği ordu komutanlığına getirmektedir.

En küçüğünden en büyüğüne kadar yolsuzlukların, haksız kazançların, liyakatsiz atamaların, ihalelere fesat karıştırmaların, kayırma ve torpillerin temelinde adalet duygusunun kaybedilerek, menfaat ve

ahbab çavuş ilişkisinin merkeze alınmasıdır. Akil insanlar yaşamı gözden geçirdiklerinde buna şahit olurlar. Adaleti yüreklerinden sürgün edenleri şöyle düşünür. “Bana yakın, benden olan ne kadar liyakatsizse de sırf benden oldukları için itibar sahibi olmayı hak ederler.”

Mevlana böyle insanların topluma nasıl zararlar vereceğini şöyle dile getirmektedir.

“Makamın, cahillere çirkinlik adına yaptığını yüz aslan hiç yapabilir mi?

Ayıbı gizlidir; alet/fırsat bulunca, yılanı delikten ovaya koşar.

Cahil, acı buyruk padişahı olunca bütün ova yılan ve akrep dolar.

Mal ve makam elde eden, insan olmayan kişi kendisinin rezilliğini istemiş olur.

Ya cimrilik eder, bağış vermez; ya da cömertlik eder, yersiz yere bağış yapar.”[9]

Yılanların, akreplerin cirit attığı bir ortamda ne gücen kalır ne adalet! İnsan olmak, insanca yaşamak her şeyden önce hak ve hukuka riayet etmeyi gerektirir. Haktan hukuktan uzaklaşanlar eşekleşmiş demektir. Cenap Şehabettin de bu hususta şöyle bir tespitte bulunur; “Eşeği mektep müdür yapan, dersanelerin ahıra döndüğünden şikâyet etmemelidir.”

Bir insanı sevmemiz nasıl ki ona ayrıcalık yapmayı gerektirmezse vicdan gereği sevmediğimiz bir insana da haksızlık yapmayı gerektirmez. Kimliğinin dindar, dinsiz, laik, demokrat vs. olması bir anlam ifade etmez. Yapılan kayırma, torpil, haksız atmaysa tek kelimeyle zulümdür. Zalimin zulmünü ise ancak ateş paklar.

Liyakatsizlerin atanmaya başlandığı zamanlarda sadece kaba bir övgü, dalkavukluk ve yaranma çabaları çoğalır. El ayak öpülür, yıkama yağlamalar çoğalır. Doğruluk ve hakkaniyet önemli değildir.

Ehliyet ve liyakat değil, alkışlayan bir dil gereklidir.

İnsanın yozlaştığı her zaman diliminde bu gerçek kendisini gösterir. Bu yozlaşma insan kalitesinin düşüşüyle alakalıdır. Öncesi, sonrası yoktur. Gericilik ve yobazlık değer eksenli değil kimlik eksenli yaklaşımlarda saklıdır. Bu hususu Yusuf Has Hacıp şöyle dile getirir.

“Yakınlık varsa eğer yaranmak için

Hani doğru iş yapanlar Hak için”

Dalkavukluğun prim yaptığı bir yerde liyakat başını alıp gider, arkasını dönmeden. Çünkü övgüden hoşlanan kifayetsiz kişi doğruların söylenmesinden, eleştirilmekten hoşlanmaz. Ebu Bekir gibi erdemli insan, yanlış yaptığında kendisini düzeltecek insanların olmasından duyduğu memnuniyete inat, bir korku imparatorluğu oluşturur. Birge kral Aliya İzzetbegoviç’in; “Her şeyden önce hangi parti veya etnik kökenine ait olursa olsun nitelikli insanların önceliğini ilan edeceğiz.” sözüne inat, yakınlarla, soytarılara, dalkavuklara prim verilir.

Böyle toplumlarda insanı düzeltecek erdemli, vakarlı, bilgili, entelektüel birikimli, cesur insanlar yerine kişiliğini satanlar tercih edilir. Neyzen Tefvik bu durumu şöyle özetler.

Asrın yeni umdesi var hak kapanındır

Söz haykıranın, mantık ise şarlatanındır

Geçmez bir paye, kavuk sallamayınca

Kürsi-i liyakat pezevenk, puşt olanındır

Adaletli bir toplumun oluşması için kimliklerden ziyade değerlerin, ehliyetin, liyakatin, bilgeliğin öne alınması gerekir. “At binenin, kılıç kuşananındır. Her şey onu gereği gibi kullanmasını bilene yakışır.”

atasözümüz aslında bu hakikati veciz bir şekilde belirtmektedir. Latin özdeyişi ise olaya farklı bir boyut katar. “Liyakatli kimselerin hükmettiği yerde herkes seve seve itaat eder.”

Niçin?

Çünkü halk bilir ki liyakat sahibi insan haksızlıktan kaçınır. İşinin gereğini yapar. Kimsenin hakkını başkasına yedirtmez. Emevî yönetiminde büyük haksızlıklar yapılırken Ömer bin Abdülaziz’in halk tarafından sevilir ve kabul görür.

Neden?

Adaletli ve liyakatli olduğu için. Bir toplumda huzursuzluk, kaos, haksızlık, torpil, adam kayırma cirit atıyorsa oranın yöneticisi liyakatini kaybetmiş demektir.

Aşka adanan yürekler adaletin gölgesinde liyakat eksenli dürüst ve güvenilir insanların iş başı yaptığı bir ortamı oluşturmaya çalışır. Aşkın öncüsü Hz. Muhammed (as) bize bunu emanet bıraktı.

[1] Sünen-i Ebi Davud- c. 3 sf. 668 /Sahih-i Müslim ve Tercemesi- c. 6 sf. 18

[2] Sahih-i Buhari Tercemesi ve şerhi c. 10 sf. 50

[3] İmam Gazali- Yöneticilere Tavsiyeler- İlke Yayıncılık

[4] Sahih- Buhari- c. 1 sf. 69

[5] William Shakespeare-Venedik Taciri sf. 72

[6] Dr Öğr. Görevlisi Ali Yılmaz: Hz. Muhammed’in Ehliyet ve Liyakat Merkezli Görevlendirmeleri; Osman bin Talha örneği-İstem; Yıl 16 sayı 31 2018 s. 5

[7] Ebi Davud c. 5 sf. 535

[8] Sahih-i Müslim c. 6 sf. 18

[9] Mevlana-Mesnevi- Akçağ yayınları sf. 508